

Особливості професійних компетентностей майбутнього психолога

Наталія Акініна

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Akinina NL@krok.edu.ua*

Ганна Склярова

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: HoncharovaGO@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9366-4591*

Актуальність розвитку професійних компетентностей у майбутніх психологів обумовлюється вимогами сучасного суспільства, яке потребує залучення до процесу свого розвитку професіоналів у галузі психології. У зв'язку з цим зростають вимоги до знань та вмінь, які отримують майбутні психологи під час навчання у закладі вищої освіти. І тому нашим завданням є встановлення особливостей професійних компетентностей психолога.

Так, у словнику української мови поняття «компетентний» визначається як такий, який «має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий, який ґрунтується на знанні; кваліфікований» [1, с.159]. Тлумачний словник англійської мови дає цьому поняттю наступне значення: «достатність, відповідність, уміння виконувати певне завдання, роботу та обов'язок; загальні уміння та навички, розумові здібності» [2, с. 123].

Розвиток досліджень про професійну компетентність має кілька напрямів: від аналізу психологічних основ професійної діяльності (Л. Виготський, А. Леонт'єв, Д. Ельконін), до розробки основ формування та розвитку професійно важливих якостей особистості в цілому (А. Орлов, І. Лернер, М. Скаткін та ін). Аналіз сутності компетентності, характеристику її складових знаходимо в дослідженнях вітчизняних науковців, таких як Н. Кузьміна, А. Маркова, А. Хуторський, В. Синьов, І. Бех, І. Зязюн, В. Кузьміна, А. Маркова та ін.

У зв'язку з такими науковими доробками поняття «компетентність» і «компетенція» мають певну історичну хронологію – періодизацію. Такі періодизації сформовані дослідниками І. Зимньою і П. Хейджером [3, с. 61].

Починаючи з 90-х років ХХ століття і до сьогодні, компетентності розглядаються і як універсальні (загальнолюдські) і як поліфункціональні, і як функціональні (професійні), якими має володіти особистість для успішної професійної діяльності.

Професія психолога в сучасному суспільстві відноситься до таких професій де особистість фахівця-професіонала має винятково важливе значення (Ємельянов Ю.В., Кузьмін Е.С., Санникова О.П., Амінов Н.А., Молоканов М.В., Абрамова Г.С., Либих С.С. та інш.). А «особистість» же як поняття є сукупністю спеціальних якостей, які властиві індивідові й утворилися у нього на основі природних властивостей (стать, темперамент) у процесі активної взаємодії

з соціальним середовищем, використовуючи свою пізнавальну та практичну діяльність.

Інтенсивна підготовка професійних психологів сьогодні у закладах вищої освіти обумовлена потребою сучасного суспільства та його сучасними викликами. Важливою складовою професійної підготовки фахівців-психологів, на нашу думку, є формування професійно важливих компетентностей і компетенцій психолога, оскільки саме вони є провідними у формуванні особистості психолога як фахівця та багато в чому визначають успішність професійної психологічної діяльності.

Сучасні дослідники у галузі психології і педагогіки виділяють компетентності: гендерні, громадські, загальнокультурні, здоров'язбережувальні, інформаційно-комунікаційні, ключові, комунікативні, міжпредметні, професійні, предметно-мистецькі, проектно-технологічні, соціальні, освітні тощо. А також встановлюють їх структурні складові. Наприклад, науковці Руденко Т. та Маркушевська О. виділили мотиваційно-ціннісний компонент професійної компетентності [3, с. 61]. Афузова Г. вважає, що структурою професійної компетентності є ряд взаємопов'язаних складових (мотиваційна, цільова, емоційна, когнітивна, контрольна-оцінна і вольова) [4, с.21]. Івашнова С., розглядає структуру методичної компетентності, як систему компонентів (технологічного, когнітивного, особистісно-мотиваційного) [3, с. 62]. Вчені, А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, І. Нікуліна, у структурі психологічної компетентності виділяють гностичний компонент, що включає систему необхідних психологічних знань; проектувальний, пов'язаний із процесами прогнозування та передбачення; регулятивний або конструктивний, що полягає в умінні здійснювати вплив; комунікативний, що виявляється в ефективному спілкуванні [3, с. 62].

Дослідниця Чеботарьова С.В. [5, с.86]: пропонує узагальнену модель професійної компетентності фахівця і модель професійної компетентності фахівця-психолога. Модель професійної компетентності фахівця-психолога складається по-перше, з універсальних професійних компетенцій: працездатність, надійність, відповідальність, організованість, самостійність, соціально-професійна мобільність, заповзятливість, комунікативність, соціально-професійна відповідальність, конкурентоспроможність активність, ініціативність, навички організації власної пізнавальної діяльності, прагнення до постійного саморозвитку, безперервного навчання, наявність особистого професійного плану.

По-друге, з поліфункціональних компетенцій: соціальна професійна спрямованість особистості («Людина-людина»); професійно важливі якості особистості (емпатія, толерантність, рефлексія, асертивність, самоконтроль); здібності комунікативні й інтелектуальні; професійне мислення і професійне спілкування. У мотиваційно-ціннісний блок входять загальнолюдські цінності, альтруїстичні мотиви, особистість як цінність, гуманістичні установки. І, по-третє, з функціональних компетенцій: діагностична, коректувальна, розвивальна, просвітницька, профілактична, консультативна, науково-дослідна, експертна

компетенції, в кожній з яких виділяються: когнітивний блок (професійні знання) і діяльнісний блок (професійні уміння, навички і досвід).

Отже, аналізуючи психолого-педагогічну літературу з вище означеної проблеми: особливості професійних компетентностей і компетенцій сучасних психологів, - приходимо до висновку:

- поняття «компетентності» і «компетенції» мають певну хронологію свого розвитку і становлення;

- розвиток професійних компетентностей і компетенцій фахівців різних галузей, а особливо фахівців-психологів є предметом жвавого наукового дослідження і обговорення;

- професійні компетентності і компетенції психологів виділяються, власне, своєю соціальною спрямованістю особистості, гуманістичними установками, альтруїстичними мотивами, комунікативними здібностями тощо.

Фахівець-психолог повинен легко адаптуватися до мінливих умов діяльності підприємств різних форм власності, володіти необхідним обсягом знань у культурній, правовій, соціально-психологічній, економічній та інших галузях, вміти засвоювати нові знання, прогресивні технології та інновації. Кожен майбутній психолог повинен мати відповідну сукупність компетентностей та компетенцій для виконання обов'язків на високому професійному рівні.

Ключові слова: компетентності; компетенції; фахівець-психолог.

Список використаних джерел

1. Словник української мови в 11 тт. / [за ред. І. К. Білодіда] — К.: АН УРСР. Інститут мовознавства. Наукова думка, Т. 4. — 1970—1980. — 250 с.
2. Тлумачний словник англійської мови / К.: 1993. - 200 с.
3. Григоренко Т. Формування професійних компетентностей у психолога (спеціального, клінічного) у процесі навчання – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за 016 – Спеціальна освіта. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2021 рік. С.61-62.
4. Афузова Г. В. Психологічні особливості професійної спрямованості майбутнього психолога на корекційну підтримку дітей з психофізичними вадами: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 19.00.08. К., 2010. 21 с.
5. Кайріс О.Д. Студентська група як чинник набуття професійної компетентності / Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів : моногр. / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О.М. – Вінниця : Віндрук, 2014. – С. 86-87.